

Politisk kronik

2. halvår 2006

Af Lars Bille, institutleder, Institut for Statskundskab,
Københavns Universitet

Det var på baggrund af en række flotte økonomiske nøgletal, at en stolt og tilfreds finansminister den 29. august fremlagde regeringens finanslovsforslag. Med samlede indtægter på knap 621 milliarder kroner og samlede udgifter på godt 561 milliarder kroner ville statens overskud blive på 80 milliarder kroner. Trods et forventet overskud i 2006 af samme størrelsesorden og altså yderligere et forventet stort overskud i 2007 fastslog Thor Pedersen, at der ikke ville blive tale om skattelettelser. Det tillod det såkaldte økonomiske råderum ikke. Her var han helt på linje med en række fagøkonomer, som frygtede, at det ville føre til en overophedning af den danske økonomi med en svækkelse af den danske konkurrenceevne, inflation og real-lønsfald til følge.

Overskuddet skulle bruges til at nedbringe statens gæld, og Thor Pedersen konstaterede, at lige siden hans fødsel havde udlandet haft fordringer på Danmark, men nu var det slut. I stedet havde Danmark så store fordringer på udlandet, at det over tid ville ende med, at Danmark kom til at eje hele verden, lød det kækt fra finansministeren. En af den slags hurtige bemærkninger, som siden hen kan give problemer.

Det var som sædvanligt kun en lille brøkdel af statens samlede budget, der var til forhandling, nemlig knap 9 milliarder kroner. Og en væsentlig del af dem var der allerede

truffet beslutning om i forbindelse med det brede forlig om velfærdsreformen fra den 20. juni 2006 samt aftalerne med regionerne og kommunerne. Det gjaldt eksempelvis 2 milliarder kroner til en globaliseringspulje, 675 millioner kroner til integration, seniorer og bedre arbejdsmiljø på arbejdsmarkedet, 530 millioner kroner til nedsættelse af taksterne i børnehaver, 1,3 milliarder kroner til sundhedsområdet og 800 millioner kroner til ældreområdet. Dertil kom 1,1 milliard kroner fra satspuljen, som sædvanen tro skulle fordeles i enighed mellem alle partierne undtagen Enhedslisten.

Det var med andre ord et forslag uden nyheder og overraskelser helt efter regeringens drejebog. I og med at regeringen opjusterede væksten i det offentlige forbrug fra 0,5 procent til 1,1 procent, og at regeringen ifølge finansministerens beregninger havde løftet den offentlige service med 22 milliarder kroner i 2005 i forhold til 2001, kaldte han det bevidst for et forslag til en velfærdsfinanslov vel vidende, at regeringens evne og vilje til at varetage den offentlige velfærd ville blive et afgørende tema frem til næste valg.

Netop viljen blev der sat et stort spørgsmålstegn ved. Ikke kun fra Socialdemokraternes og Socialistisk Folkepartis side, hvad der var forventeligt, men nok så vigtigt fra et stort antal vælgere og fra de folkevalgte i kommunalbestyrelserne og regionsråd herunder også

nogle af regeringspartiernes egne repræsentanter. De nye sammenlagte kommuner var i gang med at lægge budgetter for 2007 på basis af den nye kommunale udligningsreform og den kommuneaftale, regeringen havde indgået med Kommunernes Landsforening.

Det betød for mange kommuner, at de måtte skære i bevillingerne. Det var særligt mærkbart i de kommuner, der før strukturreformen havde haft et højt serviceniveau og nu skulle finde et ny fælles niveau med de kommuner, de var blevet slået sammen med og som havde haft et lavere niveau. Budgetforhandlingerne udløste ganske omfattende reaktioner fra lokalbefolkningens side i form af forældreblokader af daginstitutionerne og arbejdsnedlæggelser blandt pædagoger, lærere og hjemmehjælpere. Aktionerne blev støttet af en annoncekampagne fra blandt andre BUPL, FOA og 3F og de kulminerede op til Folketingets åbning den 3. oktober.

I statsminister Anders Fogh Rasmussens åbningstale blev der ikke stillet flere midler fra staten i udsigt til kommunerne. Han fastslog, at der aldrig havde været så mange penge til offentlig forbrug, som der ville være i 2007. At kræve flere penge var uansvarlig overbudspolitik, sagde han med en slet skjult henvisning til oppositionen, der var villige til bevilge kommunerne flere penge.

Efter åbningstalen var statsministerens kommentar til de mange aktioner, at han troede, at der var to grupper, der var ude i aktion. Den ene var bekymrede forældre, som måske troede på de falske tal, som BUPL og andre havde sat i omløb, mens den anden gruppe var professionelle politiske ballademagere, for hvem det ikke handlede om hverken penge eller noget fagligt, men om en politisk kamp mod regeringen.

Hvorom alting var, så var det gennem flere meningsmålinger blevet illustreret, at for et stigende antal vælgere var det svært at forstå

og acceptere, at staten på den ene side opererede med et stort overskud og over tid »ville komme til at eje hele verden« og så på den anden side have en oplevelse af, at den offentlige service, som de i deres dagligdag efterspurgte, forringedes. Nøgletal, grafer og statistik stemmer ikke altid overens med den enkelte borgers egen oplevelse af virkeligheden.

Mens regeringen således stod over for en stor pædagogisk udfordring med at forklare de overordnede økonomiske sammenhænge, sådan som regeringen opfattede dem, red Socialdemokraterne på en fremgangsbølge. For sommerens rekordlave tilslutning i meningsmålingerne var nu vendt, så partiet var tilbage på niveauet fra sidste folketingsvalg. Deres systematiske lancering af budskabet om, at regeringen bevidst udsultede den offentlige sektor for at spare op til at kunne give skattelettelser lige umiddelbart inden det næste valg, gav åbenbart pote. Socialdemokratiet nød i det hele taget godt af, at velfærden for alvor var kommet på dagsordenen, et område som vælgerne traditionelt anså Socialdemokraterne til at være de bedste til at varetage.

Det var derfor med en vis optimisme Socialdemokraterne samledes til kongres i Ålborg den 23.-24. september. Partiformand Helle Thorning-Schmidt brugte formandstalen til et langt angreb på regeringen og dens støtteparti Dansk Folkeparti, som socialdemokraterne brugte en del energi på at fremstille som dybt medansvarlige for de påståede forringelser af den offentlige service i og med, at partiet i flere år havde støttet regeringens økonomiske politik herunder ikke mindst skattestoppet. Mantraet blev gentaget endnu en gang: danskernes valg var mellem skattelettelser eller velfærd, og der skulle ikke være tvivl om, at for Socialdemokraterne var velfærd ikke bare politisk taktik, men noget de brændte for bedyrede formanden. Hun konkluderede talen med at sige, at vi kan slå

Anders Fogh. »Jeg« var blevet erstattet af »vi«. På kongressen blev Henrik Dam Kristensen valgt til partisekretær uden modkandidater.

Velfærdsproblemstillingens betydning var statsministeren ganske på det rene med. Efter strukturreformen og det store velfærdsforlig var bragt sikkert i havn, var det næste større projekt, som regeringen satte i søen, derfor en kvalitetsreform, der skulle højne kvaliteten i folkeskolen, hjemmehjælpen, daginstitutionerne, på sygehusene og i den øvrige offentlige sektor. Efter et seminar på Havreholm Slot præsenterede regeringen den 18. august et udspil til en langsigtet strategi for en bedre offentlig service. Et ministerudvalg ledet af statsministeren skulle med inddragelse af eksperter, brugere, kommunale ledere med flere udarbejde en sådan strategi med angivelse af klare og konkrete mål for service på de enkelte institutioner og områder, med løbende dokumentation af resultater i forhold til ressourceforbrug og i forhold til andre institutioner, med enkle og velbegrundede regler, som var til at forstå og administrere, med mere borgerindflydelse og frit valg, med bedre og mere effektiv organisering og med bedre motivation af medarbejderne. Strategien skulle ligge færdig inden sommerferien 2007. I udgangspunktet skulle reformen hverken indebære flere ansatte, skattestigninger eller koste flere penge, hvilket fik formanden for Kommunernes Landsforening, venstremanden Erik Fabrin til at erklære, at man ikke kunne lave kvalitet ud af lommeuld.

Konceptet lignede meget det, som regeringen med succes havde brugt i forbindelse med forberedelsen af velfærdsreformen og nedsættelsen af Globaliseringsrådet til at komme med forslag til hvorledes globaliseringens udfordringer skulle mødes: åben debat, politisk italesættelse af dagsordenen, forberedelse af offentligheden på indholdet af en reform, vedtagelse i Folketinget.

Den 16. november offentliggjorde regeringen et oplæg til en »helt fordomsfri« offentlig debat. Der skulle i tiden frem til april 2008 afholdes fem temamøder om en række dilemmaer, der var i den konkrete prioritering af, hvad det offentlige skulle/burde yde eller ikke yde af service og hvordan. Der blev blandt andet lagt op til diskussion om brugerbetaling og om princippet om gratis velfærdsydelser til alle uanset behov som for eksempel ydelser, som alle folkepensionister kunne få uanset deres indkomst.

Den 14. november havde Socialdemokraterne offentliggjort et børnepolitisk udspil på 23 konkrete forslag og ansættelse af 3.000 flere pædagoger alt til en samlet værdi på 2,6 milliarder kroner om året, når samtlige forslag var indarbejdet i løbet af en periode på 10 år. Hermed var de to forskellige politiske tilgange til forbedring af den offentlige service, der var i spil, eksemplarisk blevet udstillet klart og tydeligt for vælgerne: regeringen mente, at man med nytænkning kunne løse problemerne, Socialdemokraterne mente, at uden flere penge kunne problemerne ikke løses.

At der trods alt var grænser for, hvor fordomsfri debatten skulle være, og hvor ny nytænkningen kunne være, blev imidlertid gjort klart samme dag regeringens oplæg blev udsendt. Statsministeren tog nemlig klart og utvetydigt afstand fra enhver tale om brugerbetaling, ligesom han havde gjort knapt et års tid tidligere, da Velfærdskommissionen offentliggjorde sin rapport. Nu som dengang måtte der ikke rokkes ved hans helt overordnede politiske projekt ved at der skabtes utryghed hos de midterorienterede velfærdsdanskere om Venstres velfærdspolitik.

En betydelig del af arbejdet i folketingsåret 2006-07 bestod i at udmønte sommerens velfærdsforlig til konkret lovgivning. Forligspartierne havde aftalt at fordele milliarderne i globaliseringspuljen samtidig med finanslovsforhandlingerne. Den 2. november

blev regeringspartierne, Socialdemokratiet, Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre enige om, hvordan pengene skulle fordeles. Det var en massiv investering i forskning, innovation og uddannelse. Formålet var at ruste Danmark til fremtiden, hvor danskerne ville blive presset af, at produktionen i stigende grad ville flytte til lande med billig arbejdskraft. Derfor skulle Danmark i stedet satse på at have den bedst uddannede arbejdsstyrke, den bedste forskning og de bedste ideer, der skulle resultere i nye opfindelser, patenter og projekter hos mange nye iværksættere, alt sammen med henblik på at skabe nye arbejdspladser og vækst, som Danmark kunne leve af i fremtiden.

Der afsattes 2 milliarder kroner i 2007 stigende til 10 milliarder i 2012 fordelt mellem forskning og udvikling (5.200 millioner kroner), innovation og iværksætteri (500 millioner kroner), en ungdomsuddannelse til alle (2.620 millioner kroner), en videregående uddannelse til flere (1.461 millioner kroner) samt en styrket voksen- og efteruddannelsesindsats (217 millioner kroner). Som et led i aftalen havde en alliance bestående af Dansk Folkeparti, Socialdemokraterne og Det Radikale Venstre tvunget regeringen til at opgive planerne om at afskaffe folkeskolens 10. klasse, ligesom de gennemtvang, at en meget væsentlig del af de nye forskningsmidler ikke på forhånd skulle være bundet til politisk fastsatte formål, men udbydes i fri konkurrence mellem universiteterne. Selv en så erfaren politiker som undervisningsminister Bertel Haarder måtte konstatere, at han i sit lange liv som minister aldrig havde været med til at fyre så mange penge af på én gang. Aftalen blev da også mødt med udbredt tilfredshed blandt alle aktører i og uden for Folketinget.

Nu da regeringen havde lukket velfærdsaftalen om globaliseringspuljen, hvor den var forpligtet til at indgå forlig med Socialdemokraterne og Det Radikale Venstre, kunne den

påbegynde de afsluttende forhandlinger om finansloven alene med Dansk Folkeparti. Mens de var i gang indgik regeringen et forlig alene med Dansk Folkeparti om et sæt miljøaftaler, der fordelte en milliard kroner til blandt andet bedre vandmiljø, naturgenopretning, nationalparker, reduktion af partikeludledning, eksportfremme af miljøeffektiv teknologi og meget andet. Oppositionen fandt, at aftalen ikke var imponerende, da den langt fra indhentede de nedskæringer, regeringen i de foregående år havde gennemført på miljøområdet.

De afgørende finanslovsforhandlinger trak lidt længere ud end forventet af de trænede Christiansborgjournalister. Medvirkende til forsinkelsen var Dansk Folkepartis krav om, at der konkret skulle afsættes penge til en kvalitetsreform af den offentlige sektor. Det gik rakt imod regeringens overordnede strategi, der som tidligere nævnt var, at velfærdsdebatten skulle handle om nytænkning og ikke om flere penge. Og hvis der endelig skulle afsættes flere penge i forbindelse med en kvalitetsreform, da at de ikke blev bevilget drypvis, men i en samlet portion op til valget og dermed tage luften ud af Socialdemokraternes krav om penge til de unge, de gamle og de syge.

Den 7. november blev for sjette gang i træk det endelige finanslovsforlig indgået mellem regeringen og Dansk Folkeparti. Sidstnævnte havde blandt andet opnået, at der afsattes knap en halv milliard til initiativer, der kunne udvikle kvaliteten i den offentlige sektor især inden for ældreområdet, at det samlede beløb til ældrechecken forhøjedes med 400 millioner kroner, at gratis influenzavaccination til ældre blev gjort permanent. Sædvanen tro havde Jesper Langballe også fået en mindre bevilling igennem på et af hans mærkesagsområder, nemlig 10 millioner kroner til at forske i islamisme og radikaliseringsprocesser. Og ligeledes tro mod sædvanen havde partiet fået styrket ældreområdet, denne gang med i

alt 2,4 milliarder kroner. Dette var regeringens pris for at få sit forslag igennem, hvilket nøgternt betragtet var relativt beskedent, når det ses i forhold til finanslovens samlede niveau og i forhold til, at regeringens overordnede økonomiske politik herunder skattestoppet dermed var sikret i endnu et år.

Foruden selve finanslovsforliget indgik regeringen også nogle delforlig. Dansk Folkeparti, Socialdemokraterne, Det Radikale Venstre og Socialistisk Folkeparti enedes om et politiforlig på 500 millioner kroner, som sikrede, at der var penge til den politireform, der tidligere på året var aftalt. Det indebar blandt andet flere betjente på gaderne, nyt radiokommunikationsudstyr, styrkelse af PET samt sammenlægning af de 54 politikredse til 12.

Regeringen, Dansk Folkeparti og Det Radikale Venstre indgik en trafikaftale på samlet ni milliarder kroner frem til 2014 med cirka 4.7 milliarder til forbedring af skinner og signaler og cirka 4.2 milliarder kroner til vejområdet. De samme partier havde også indgået et boligforlig på 2.4 milliarder kroner til at renovere nedslidte almene boliger samt nybyggeri. Lejernes Landsbyggefond blev pålagt at bidrage med et betragteligt beløb til denne aftale.

Alt i alt var Pia Kjærsgaard »tindrende tilfreds« og finansminister Thor Pedersens tilfredshed lod sig ikke anfægte af, at nogle cheføkonomer og den liberale tænketank CEPOS udtrykte bekymring over, at det offentlige forbrug blev en anelse højere – 1,25 procent mod 1,1 procent – end regeringens oprindelige finanslovsforslag, men det var dog alligevel en del højere end den helt oprindelige målsætning med en vækst på kun 0,5 procent.

I forbindelse med indgåelsen af den førnævnte miljøaftale opstod der endnu et intermezzo mellem Dansk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti. I april 2006 havde

Pia Kjærsgaard i et alvorligt tonefald kritiseret De Konservative og mindet dem om, at de sad i regering på hendes partis stemmer. Et forsoningsmøde mellem hende og Bendt Bendtsen blev afholdt. Den 1. august opfordrede Pia Kjærsgaard i meget direkte vendinger statsministeren til at udskifte de konservatives familie- og forbrugerminister Lars Barfoed og transportminister Flemming Hansen samt Venstres socialminister Eva Kjer Hansen.

Nu her i november ville Dansk Folkeparti ikke acceptere, at miljøminister Connie Hedegaard indgik et bredt forlig med de andre oppositionspartier. Begrundelsen var, at det var Dansk Folkeparti, der fra en tidligere finanslovsaftale med regeringen havde været med til at skaffe pengene til miljøpuljen, og for partiets forhandlere var det derfor helt logisk, at de, der skulle være med til at dele pengene ud også skulle have været med til at finde pengene, og det havde de andre partier jo netop ikke.

Det faldt derfor Pia Kjærsgaard endog meget for brystet, at miljøminister Connie Hedegaard på ministeriets hjemmeside skrev, at det ærlig talt gik over hendes forstand, at Dansk Folkepartis centrale forhandlere insisterede på blokpolitik ved at modsætte sig, at andre partier kom med i aftalen, og at det var svært at opfatte som andet end politisk drilleri. Pia Kjærsgaard krævede derfor, at partiformand Bendt Bendtsen tog sig af sin minister, hvilket han så pligtskyldigt gjorde ved at fortælle hende, at han ikke selv ville have formuleret sig på den måde. Forholdet mellem de to partier var blevet stedse mere og mere anstrengt, og det nåede en foreløbig kulmination ved årets udgang.

I slutningen af marts 2006 havde oppositionspartierne til venstre for regeringen varslet et mistillidsvotum til den konservative familie- og forbrugerminister Lars Barfoed på grund af svigt i fødevarekontrollen. Dansk

Folkeparti var bestemt ikke utilbøjelig til at ville stemme for, men en intervention fra statsministeren om, at han ville gøre spørgsmålet til et kabinetsspørgsmål, resulterede i, at det blev afværget. I stedet indgik regeringen en aftale med Dansk Folkeparti om at iværksætte en uvildig undersøgelse af ministerens håndtering af fødevarekontrollen.

Den 12. december blev Rigsrevisionens undersøgelse offentliggjort. Den rettede alvorlig kritik mod familie- og forbrugerministeren for blandt andet ikke at have informeret Folketinget klart om fødevarekontrollen, samt at ministerens svar på præcise spørgsmål fra Folketinget ikke havde været tilstrækkelig. Ministeren havde heller ikke udarbejdet årlige redegørelser om fødevarekontrollen fra 2000-2005, hvilket ministeren er forpligtet til ifølge fødevareloven. Statsministeren gav samme dag på det ugentlige pressemøde Lars Barfoed sin fulde støtte.

Den 13. december gav Folketingets seks politisk valgte statsrevisorer familie- og forbrugerministeren en næse i den øvre ende af skalaen. Oppositionspartierne fastholdt på den baggrund deres krav fra foråret om ministerens afgang. Det var nu op til Dansk Folkeparti om partiet denne gang ville skride til handling eller endnu en gang blive beskyldt for at brøle op som en løve, men at falde ned som et lam.

Det blev løven, der sejrede. På et møde med Anders Fogh Rasmussen og Bendt Bendtsen meddelte Pia Kjærsgaard, at Dansk Folkeparti ikke længere havde tillid til Lars Barfoed. I den situation kunne statsministeren vælge igen at gøre det til et kabinetsspørgsmål og udskrive folketingsvalg. Men det gjorde han ikke. Lars Barfoed indkaldte til et pressemøde den 13. december, hvor han oplyste, at han havde meddelt statsministeren, at han trak sig som minister med det samme, da han ikke ville stå i vejen for den borgerlige-liberale regerings fortsatte arbejde. Dermed havde han

også givet begrundelsen for, at der ikke blev udskrevet valg. Sagen var trods alt for lille til at risikere regeringens forbliven. Statsministeren udtrykte stor beklagelse over Lars Barfoeds beslutning, som det så lyrisk og medfølelse kan formuleres i det politiske miljø, når realiteten var, at han af chefen selv var blevet bedt om at gå af.

Den 15. december blev den konservative Carina Christensen udnævnt til ny familie- og forbrugerminister. Udnævnelsen førte til en mindre ordførerrokade hos de konservative. Jakob Axel Nielsen afløste Charlotte Dyremose som skatteordfører. Hun var i september kommet i et lidt dårligt lys internt i regeringen ved på TV at fremføre den konservative mærkesag om skattelettelse, mens hun stod og striglede sin ridehest. Det signal faldt flere regeringsmedlemmer for brystet. Hun blev i stedet uddannelsesordfører. Lars Barfoed fik sin gamle post som arbejdsmarkedsordfører tilbage samt udenrigsordførerposten og sæde i Folketingets udenrigspolitiske nævn.

Lars Barfoed benyttede pressemødet til at beskyldte Dansk Folkeparti for hykleri. Han erklærede, at hvert skridt, der var taget for at gennemføre forbedringer af fødevarekontrollen, var sket i tæt samarbejde med Dansk Folkeparti. Han var derfor overrasket over, at de nu stak halen mellem benene og løb væk fra det, de selv havde været med til at gennemføre. Det, syntes han, var hyklerisk. Vicesstatsministeren og de konservatives formand Bendt Bendtsen betegnede Dansk Folkepartis rolle i sagen som usaglig, useriøs og som en stor belastning for det fortsatte samarbejde mellem regeringen og Dansk Folkeparti. Han havde overmåde svært ved at skjule sin vrede over Dansk Folkepartis klapjagt på konservative ministre.

Udgangen på sagen kan vanskeligt tolkes som andet end en ydmygelse af de konservative, men også af statsministeren. Det trofaste støttepartis magtdemonstration gav yderlige-

re ammunition til de kredse i de to regeringspartiers baglande, som ønskede at udskifte Dansk Folkeparti med eksempelvis Det Radikale Venstre efter næste valg. En meningsmåling viste, at 60 procent af de konservatives vælgerkorps helst så et regeringssamarbejde, der ikke baserede sig på Dansk Folkepartis mandater. De drømme, som fra tid til anden mere eller mindre eksplicit var udtalt af Dansk Folkepartis ledelse om, at partiet kunne blive del af en borgerlig regering, ville efter fyringen af Lars Barfoed ikke i en overskuelig fremtid kunne blive realiseret med de konservatives støtte.

Netop regeringsspørgsmålet var – ved siden af velfærdsspørgsmålet – et af dette halvårs hovedtemaer i den løbende politiske debat. Det var en kendt sag, at de to regeringspartier var uenige om, hvornår der skulle gives skattelettelser. Det Konservative Folkeparti pressede med henvisning til regeringsgrundlaget ved flere lejligheder på, for at der i indværende valgperiode skulle gennemføres skattelettelser. Det blev efterhånden vanskeligere og vanskeligere for partiet at undgå, at en manglende skattelettelse ikke ville blive opfattet som et markant nederlag og en understregning af »lillebrorsyndromet« i forhold til Venstre. Venstre var som bekendt kun indstillet på skattelettelser, såfremt det yderst fleksible begreb »det økonomiske råderum« tillod det, men hvis viljen var der, kunne et sådant råderum sikkert nok fremregnes. Tilbageholdenheden hos Venstre skulle nok snarere søges i, at regeringen skulle undgå at bekræfte det socialdemokratiske mantra om, at regeringens mål var skattelettelser fremfor investeringer i velfærden. Men venstreledelsens politiske linje var ikke uden modstand internt i partiet.

Således havde partiets finansordfører Peter Christensen i begyndelsen af september offentligt med henvisning til regeringsgrundlaget erklæret, at det var økonomisk realistisk med skattelettelser inden valget, og at økono-

misk ulighed ikke nødvendigvis var et problem, da det var gavnligt for dynamikken i samfundet. Socialminister Eva Kjer Hansen havde tidligere måttet trække en lignende udtalelse om ulighed tilbage eller se sig fyret. Den rokade i venstres ledelse som udløstes af, at den politiske ordfører Jens Rohde den 7. september meddelte, at han forlod Folketinget for at blive direktør i TV2 radio, førte dog ikke til, at Peter Christensen mistede sin ordførerpost, selvom det efter sigende skulle have været tæt på. Den 14. september blev Troels Lund Poulsen udnævnt til ny politisk ordfører.

Herefter meldte endnu en ordfører sig med synspunkter, der efter ledelsens smag var for liberale. Kommunalordfører Leif Mikkelsen udtalte sig den 22. september i Information - i øvrigt sammen med formanden for Kommunernes Landsforening venstremanden Erik Fabrin positivt om brugerbetaling på en række områder. Det blev også denne gang omgående helt og aldeles afvist af finansministeren. Som oven for beskrevet blev afvisningen i november gentaget, da regeringens debatoplæg til en kvalitetsreform af den offentlige sektor blev udsendt, et debatoplæg som i øvrigt ikke på forhånd var blevet drøftet i Venstres folketingsgruppe. Der udtryktes også forundring og vrede i gruppen den 16. november over, at beskæftigelsesminister Claus Hjort Frederiksen offentligt havde kaldt Søren Pind, Peter Christensen og Leif Mikkelsen for skadelige for partiet, fordi de rejste rundt med gammeldags liberal politik.

Denne uro og den principielle holdning til størrelsen af den offentlige sektor var centrale diskussionspunkter op til Venstres landsmøde den 18.- 19. november, hvor et nyt principprogram skulle vedtages til afløsning af 1995-programmet. Landsmødet var naturligvis ikke præget af helt den samme begejstring og entusiasme som i de foregående år. Med hensyn til brugerbetaling led ledelsen et markant nederlag, da 283 stemte for og 277

stemte imod at det skulle være muligt at opkræve en vis brugerbetaling i praksissektoren. Det er værd at bemærke, at det således kun var 560 af landsmødets 984 stemmeberettigede, der deltog i den afstemning. På trods af vedtagelsen ville brugerbetaling ikke blive en del af regeringens politik, lød det omgående og samstemmende fra statsminister Anders Fogh Rasmussen og indenrigsminister Lars Løkke Rasmussen.

Til gengæld faldt et ændringsforslag om, at råderummet til skattelettelser skal opnås ved, at væksten i de offentlige udgifter til enhver tid skulle være lavere end væksten i den private sektor. En formulering med et tilsvarende indhold stod i 1995-programmet. På det punkt blev ledelsens midtsøgende kurs kun anfægtet af et meget beskedent mindretal på omkring 20 af de delegerede. Det var den foreløbige ende på et af de i sommeren 2003 af 13 venstrefolk med Søren Pind i spidsen fremsatte 10 nye liberale teser. Partiledelsens overordnede projekt siden 1998 - at vinde og fastholde midtervælgernes tillid til Venstres velfærdspolitik - var hermed blevet indskrevet i principprogrammet.

Tilbage efter landsmødet stod stadig flere gruppemedlemmers utilfredshed med beskæftigelsesminister Claus Hjort Frederiksen offentlige angreb på tre af gruppens medlemmer. Et forsoningsmøde den 22. november endte ikke just fredeligt. Efter mødet, hvor kun omkring halvdelen af gruppemedlemmerne var til stede, udsendte Leif Mikkelsen en pressemeddelelse, hvori han skrev, at der ikke var fremlagt beviser på mødet, og at det på mødet derfor var aftalt, at han i pressen kunne fastslå, at beskyldningerne var usande. At en sådan aftale var indgået, var det kun Søren Pind, der efterfølgende ville stå ved. Der blev på den baggrund indkaldt til endnu et gruppemøde den 24. november, som var endog meget velbesøgt. Her blev Leif Mikkelsen - i øvrigt uden Anders Fogh Rasmussens vidende, da han var på udlands-

rejse - fyret som kommunalordfører. En af de skarpe kritikere af den for svage liberale linje og af topstyringen i partiet var blevet sat i skammekrogen.

At regeringen trods diverse trakasserier stadig sad solidt på taburetterne, omend med lidt stigende besvær, var selvfølgelig udfordrende for oppositionen. Det lagde et pres på den for at kunne præsentere vælgerne for et troværdigt regeringsalternativ. Og det kneb det meget med.

I avisernes agurketid kunne de underholde læserne med, at Naser Khader den 15. juli erklærede sig uenig med sin partiformand Marianne Jelved, som i en radioudsendelse havde peget på folketingsgruppens næstformand Margrethe Vestager som sin efterfølger. Han fandt, at valg af formand for partiet skulle ske ved en urafstemning blandt medlemmerne og ikke, som det altid havde været tilfældet i partiet, ved en afstemning i folketingsgruppen. Dermed var spekulationerne og de interne magtkampe om, hvem der skulle afløse Marianne Jelved sat i gang.

Baggrunden var den historisk uvante situation, som Det Radikale Venstre var kommet i efter valgene i 2001 og 2005 med en markant øget stemmefremgang, men uden direkte indflydelse på flertalsdannelsen. Det havde skabt et behov for en ny politisk strategi. Det var foreløbig resulteret i udstedelsen i april 2006 af de radikales frihedsbrev med opsigelsen af det 13 år lange samarbejde med Socialdemokratiet, med lanceringen af »Den Anden Vej« i forhold til VK- regeringens og Socialdemokratiets. De radikale mandater skulle hverken tælles med i »rød stue« eller i »blå stue«. Som en logisk følge af det, var Marianne Jelved partiets statsministerkandidat og ingen andre.

Det var dog ikke alle, der gik helhjertet ind for den strategi. Ej heller at partiet opstillede ultimative krav forud for kommende for-

handlinger om et regeringsgrundlag. Heller ikke her undlod Naser Khader offentligt at udtrykke tvivl om visdommen i den linje. Hans fremfærd skabte en stigende irritation hos flere gruppemedlemmer, men han fik også tilslutning fra dele af baglandet. Jørn Sørensen, borgmester i den traditionelle radikale højborg Holbæk, erklærede sig således enig i, at man da ikke begyndte med på forhånd at stille ultimative krav, for så kunne man jo lige så godt melde sig ud af enhver form for forhandling. Han satte dermed ord på en rodfæstet radikal grundholdning om altid at være parat til at indgå kompromiser.

Efter det første møde i folketingsgruppen efter sommerferien den 10. august slog Marianne Jelved fast, at der var fodslag i gruppen om, at der var fem uomgængelige krav. Hvis Det Radikale Venstres mandater blev afgørende til næste valg, så var der en pakke på fem punkter, partiet ville have gennemført. Ville de andre partier ikke være med til det, så blev der ikke noget flertal med Det Radikale Venstre. De fem krav var 1) en anden udlændingepolitik, hvor danske statsborgere altid kunne bo og arbejde i Danmark med deres ægtefælle og børn; 2) en anden skattepolitik hvor der gennemførtes en skattereform, der i stedet for det nuværende skattestop satte skatten på arbejde ned og skatten på bolig op; 3) en anden skolepolitik, hvor undervisningen skulle tilrettelægges lokalt; 4) et andet velfærdssamfund der byggede på tillid, ansvar og gensidig respekt; 5) en anden udenrigspolitik hvor Danmark igen skulle helt i front med bistand til verdens fattigste lande og være aktive i kampen for menneskerettigheder og det internationale retssamfund.

Til disse fem krav kunne man så altså lægge endnu et, nemlig at Marianne Jelved skulle være statsminister. Det skulle stå soleklart for Venstre og Det Konservative Folkeparti, at de efter valget skulle føre en anden politik, end den de nu førte sammen med Dansk Folke-

parti. Tilsvarende kunne Socialdemokraterne godt glemme alt om, at de lynhurtigt kunne danne en socialdemokratisk mindretalsregering den dag hvor VKO-flertallet ikke eksisterede længere. Socialdemokraterne havde adopteret regeringens politik på væsentlig områder og de skulle derfor ændre politik, hvilket konkret ville sige, at de skulle imødekomme de radikales seks krav.

På partiets landsmøde den 16.- 17. september fik ledelsen fuld opbakning. Strategien »Den Anden Vej« blev sat til afstemning og alle omkring 800 delegerede stemte for på nærtre, som undlod. Det var en satsning partiet var i gang med, og Marianne Jelved erkendte da også i begyndelsen af november, at hvis den slog fejl, måtte hun gå af som leder. Det stod at læse i bogen »Borgens dronninger« skrevet af Gunilla Roijer. At varsle sin eventuelle afgang offentligt er ret usædvanligt for en partileder og sjældent særlig taktisk klogt. Det kom også frem i bogen, at Naser Khader ved i april at udtale til Berlingske Tidende, at en VKR-regering var mere realistisk end en SR-regering, havde brudt en aftale om, at det kun var hende, der måtte udtale sig om det spørgsmål. Dermed var hun blevet tvunget til at fremrykke løsrivelsen fra Socialdemokraterne, inden den var ordentlig forberedt.

En situation, hvor de radikale mandater ikke blev afgørende – og det var en sådan situation Naser Khader havde talt om, sagde han – spøjte trods landsmødevedtagelsen stadig hos flere radikale, som i deres stille sind tvivlede på satsningens bærekraft. Svigtende tilslutning i meningsmålingerne indicerede skepsis i vælgerkorpset og bekræftede måske Svend Aukens vurdering, at de radikale med sine krav udfordrede folks humoristiske sans. Hvorom alting var, så var der stadig ulmen i partiet.

Den 25. november præsenterede en presset partileder mod sin vilje derfor den radikale hovedbestyrelse for en beslutning truffet i

folketingsgruppen om, at det ikke længere var et ultimativ krav, at hun skulle være statsminister efter næste valg. Gruppen ønskede at flytte fokus fra personen til indholdet i politikken. En enig hovedbestyrelse tilsluttede sig kursskiftet. Marianne Jelved erkendte, at det var en opblødning i forholdet til Socialdemokraterne, og hun luftede også muligheden for, at et politisk nybrud kunne føre til et regeringssamarbejde mellem de radikale, Socialdemokraterne og de konservative. Naser Khader hilste skiftet meget velkomment og fandt i modsætning til sin partileder, at de radikale også kunne samarbejde med Venstre.

En regerings styrkeposition er ofte lige så afhængig af eksistensen af et troværdigt regeringsalternativ som af egen indsats. Et sådant var det meget vanskeligt for vælgerne at få øje på. De radikales frihedsbrev og strategiskift havde efter Socialdemokraternes og Socialistisk Folkepartis opfattelse bestemt ikke været befordrende med hensyn til at ændre på dette. De to partier havde i begyndelsen af december forhandlet sig frem til en fælles politisk forståelse på en række betydningsfulde områder. De omfattede dog ikke skattestoppet, 24-årsreglen eller tilknytningskravet i familiesammenføringsreglerne, hvor de stadig var enige om at være uenige.

Aftalen indebar, at Socialistisk Folkeparti ville pege på Helle Thorning-Schmidt som

statsminister, og at Socialdemokraterne ikke så noget principielt til hinder for, at Socialistisk Folkeparti kunne deltage i en regering. Det var første gang siden 1987, at Socialdemokratiet på forhånd forud for et valg erklærede sig rede til at indgå i et regeringssamarbejde med folkesocialisterne. Socialdemokraterne ville dog stadig først og fremmest gå til valg på at få en SR-regering og et bredt samarbejde mellem centrum-venstre partierne. Begge partier opfordrede kraftigt Det Radikale Venstre til at tilslutte sig deres projekt, men blev afvist blandt andet fordi ændringer i hverken skattestoppet, 24-årsreglen eller tilknytningskravet indgik i forståelsen.

Her stod diskussionerne om etableringen af et troværdigt regeringsalternativ ved udgangen af året. Kun én ting kunne de tre partier blive fuldstændig enige om: VKO-flertallet skulle fjernes og det var jo tilsyneladende ikke tilstrækkelig operationelt til at få ændret situationen afgørende. Partisystemet og det grundlæggende samarbejdsmønster i Folketinget udviste fortsat stor stabilitet, men de varsler, der havde kunnet spores ved udgangen af det første halvår af 2006 om en bevægelse i eller muligvis direkte opblødning af det faste mønster, var trods alt blevet flere og stærkere i løbet af andet halvår 2006.

Manuskriptet afsluttet 18. juli 2007.